

आता कृष्णा तुवा सांगितला योगु | तो मना तरी आला चांगु | परि न शके करूं पांगु | योग्यतेचा ||

३३३|६|ज्ञा.

कुंडलिनीवरचे प्रदीर्घ आणि चित्तथरारक आख्यान ऐकल्यावर अर्जुनाच्या तोंडी ज्ञानेश्वरांनी ही ओवी सांगितली आहे. त्यावरून त्या अर्थाची मला सुचलेली रचना म्हणते.

श्रीकृष्णा तु म्हणतोस | ते तर खरे | पण माझी लायकी काय | हे ही बघितलेले बरे ||

उदाहरण द्यायचे झाले तर जिथे शब्द माघारी फिरतो | संकल्प नाहीसा होतो | प्रवेशबंदी असते | वाऱ्याला ||३१९|६|ज्ञा. अशी स्थिति समजा झाली तरी परत येऊन जर संसारच करायचा असेल तर केवळ अनुभव म्हणून त्याचा उपयोग तरी काय असा मोठा नीच आणि नालायक प्रश्न कोणी विचारला तर त्यावर किंवा त्याच्यावर टीकेचे आसूड ओढण्यास काही हरकत नसावी. परंतु लोकांना असल्या गूढ आणि अप्राप्त गोष्टींबद्दल कुतूहल आणि कौतुक असले तरी ते तेवढ्यापुरतेच असते हे लक्षात घेतलेले बरे. मी ज्ञानेश्वरी वाचतो लिहितो हे कळलेली माणसे माझ्याशी संवाद साधतात तेव्हा कुंडलिनी बद्दल काय मत आहे असे विचारतात. तुमची कुंडलिनी जागृत झाली होती का असे विचारत नाहीत हे माझे सुदैव. परंतु त्यांच्या मूळ प्रश्नाचे उत्तर मी समाधानपूर्वक दिले नाही तर मग ते लगेचच मला "गेल्यात" जमा करून विषय बदलून चालते होतात. तसेच ज्ञानेश्वरीत कोठला योग सांगितला आहे. ज्ञान कर्म की भक्ती की पातंजल योग असा प्रश्न विचारणारे लोकही मला भेटतात. मी कर्मयोग सांगितला आहे असे म्हटले की बरेच नाराज होतात. खरे तर हा प्रश्न आणि हे उत्तर दोन्ही चुकीचे असणार. ज्ञानेश्वरी ही काही एक कप्पे असलेले कपाट नव्हे ती एका प्रतिभावंत माणसाने निर्माण केलेली शब्दांच्या, प्रतिमांच्या सहाय्याने रेखाटलेली एक सुखानुभवी सृष्टी आहे. ती न्याहाळतांना आपल्या स्वानुभवांना आपल्या मनाच्या निरनिराळ्या कप्प्यातून काढून ते एकत्र करून काही निष्कर्ष निघतो की कसे हे बघण्याची संधि निर्माण होते. एक तरी ओवी अनुभवावी हे नामदेवांचे उद्गार ज्ञानेश्वरीचे सर्वात प्रभावी रसग्रहण आहे. माझी वृत्ती लायकी काय हे बघा असे अर्जुन जेव्हा म्हणतो तेव्हा तो त्याचे मन उघड करून नम्रपणे विनंती करतो आहे असे दृष्य आपल्यासोमोर उभे राहते. अशी नम्रता निर्माण झाली की मग ज्ञानेश्वरीचा विषय काय असले प्रश्न मला पडत नाहीत. ज्याला ती जशी भावते तशी ती ते स्वीकारतो अनुभवतो. कधी कधी काही माणसे त्यावर लिहितात परंतु खऱ्या ज्ञानेश्वर भक्तांना लिहिणारे वाचणारे ऐकणारे सगळे सारखे असतात कारण ज्ञानेश्वरी एक दुवा आहे दवा नव्हे. असो जरा भरकटलोच. माझ्या लायकीचे काहीतरी सांग असे अर्जुन म्हणतो आहे. त्याबद्दल श्रीकृष्ण आणि ज्ञानेश्वर काय म्हणतात ह्याची सुरवात पुढच्या प्रकरणापासून.

३७४ शब्द

रविन थत्ते

rlthatte@gmail.com

म्हणोनि अति शब्दे विषय सेवावा | तैसा विरोध न व्हावा | का सर्वथा निरोधु करावा | हे ही नको || ३४८|६|ज्ञा. विषयांचे अति सेवन करावे असली टोकाची भूमिका नको. तसेच वाजवीपेक्षा फाजील नियमन करणे योग्य नव्हे.

BA, MA, Phd ह्या पुढच्या गोष्टी झाल्या परंतु त्यासाठी आधी दहावी बारावीत उत्तीर्ण व्हावे लागते हे विधान काही फारसे मर्मभेदी नाहीच. परंतु हे ही लक्षात घेतलेले बरे की समाजातल्या दहावी बारावी पास हे विरुद्ध लावलेल्या माणसांची संख्या पदव्युत्तर लोकांपेक्षा कितीतरी पटीने जास्त आहे आणि संख्येच्या संदर्भात बघता त्यांचे कल्याण जास्त महत्वाचे ठरते. आपले बरे व्हावे ही तळमळ सगळ्यांनाच असते परंतु त्या सगळ्यांपैकी किती लोकांना तत्वज्ञानातील तत्वे माहित असतात? योगी व्हायला कोणाला आवडत नाही परंतु त्यासाठी तपश्चर्या आणि गूढ मार्गांचे अवलंबन करायला कोणाला वेळ आहे ? संसार उभा ठाकलेला असतो शरीर मनाच्या गरजा आ वासून उभ्या असतात. त्या भागवंताना सुख दुःखाचे प्रसंग उदभवतात ते सोसताना घालमेल होते मग हे सगळे असतांना भोग आणि योग हे शब्द कुठे कधी वापरायचे हे सुद्धा कळेनासे होते हे वास्तव असते. ह्याला किंवा ह्यावर मार्ग काय याचे उत्तर वरच्या ओवीत ज्ञानेश्वरीत आले आहे आणि ते उत्तर सोपे आणि अवघड करणे आपल्या हातात असते. ह्या उत्तरात योगस्थितीला कणभर नव्हे संपूर्णपणे बाजूला सारलेले असून केवळ भोग ह्या विषयावर मार्मिक आणि स्वल्प टिप्पणी आहे. त्यात शरीर मनाच्या गरजा मध्यवर्ती धरल्या असून त्या भागवताना दोन्ही बाजूने अतिरेक नको असा साधा परंतु स्पष्ट संदेश आला आहे. सहाव्या अध्यायातली ह्या भागातली गीता श्लोक क्रमांक १६,१७ ठळक अक्षरात लिहून सगळ्या शाळा कॉलेजेस आणि मंदिरांमध्ये जर लावली आणि त्याच्या अर्थाचे जर पालन झाले तर मानवजातीचा अर्ध्याहून अधिक उद्धार आपसूक होईल अशी वस्तुस्थिती आहे. श्लोक म्हणतात

जास्त खाणारा किंवा अगदीच अन्न सोडलेला, झोपून राहणारा किंवा जाग्रणे करणारा , अतिश्रम करणारा आणि कर्माचे माप न ठेवणारा सतत हिंडत असणारा किंवा एका जागी बसून राहणाऱ्या माणसाला योग प्राप्त होत नाही. याचा उलटा अर्थ असा की ह्यातले मर्म ओळखून जो वागतो तो योगस्थिती प्राप्त होण्यासाठी तयार झालेला असतो. ह्या नियमाचे पालन जर बऱ्याच काळ चालू राहिले तर मग आपसूक योगस्थिती प्राप्त होते आणि त्याही पुढे जाऊन ही प्राप्ति झाली आहे याचा गंध तरी त्या माणसाला होतो की नाही ह्या बद्दल खुलासा नाही. ओवी म्हणते.

जैसे भाग्याचिये भडसे | उद्यमाचेनि मिसे | मग समृद्धी जात आपैसे | घर रिघे || ३५४|६|ज्ञा. केल्यावर केलेल्या प्रयत्नाचे निमित्त होते मग दैवाचा उदय झाल्यावर सगळे ऐश्वर्य आपोआप घरी चालत येते.

३७८ शब्द

रविन थत्ते

rlthatte@gmail.com